TÜRK DEVLETLERİ PARLAMENTER ASAMBLESİ
SEÇİM GÖZLEM MİSYONU
Erken Parlamento Seçimleri, Azerbaycan Cumhuriyeti
1 Eylül 2024

ÖN DEĞERLENDİRME RAPORU

Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin (Parlamento) daveti üzerine, Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) Seçim Gözlem Misyonu (bundan böyle Misyon olarak anılacaktır), 1 Eylül 2024 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yapılan erken parlamento seçimlerinin kısa süreli gözlemini gerçekleştirmiştir.

Misyon, Kazakistan ve Türkiye Parlamentoları Milletvekillerinin yanı sıra TÜRKPA Sekretaryası temsilcilerinden oluşmuştur.

1 Eylül 2024 tarihinde yapılan erken parlamento seçimleri, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tüm egemen bölgelerinde gerçekleştirilen ilk parlamento seçimleridir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde parlamento seçimleri temel olarak Anayasa ve Seçim Kanunu ile Merkezi Seçim Komisyonu (MSK) yönetmelikleri ile düzenlenmektedir. Seçim Kanunu detaylı olup tüm seçim ve referandumları düzenlemektedir. Azerbaycan, insan hakları ve seçimle ilgili temel uluslararası ve bölgesel belgelere taraftır.

Azerbaycan Parlamentosu 125 üyeden oluşan tek kamaralı bir yapıya sahiptir. Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Milletvekilleri, 125 tek dereceli seçim bölgesinde basit çoğunlukla beş yıllık bir dönem için seçilmektedir.

Seçimler MSK ile 125 Seçim Bölgesi Komisyonları (SBK'lar) ve daimî olarak görev yapan 6.343 Sandık Bölgesi Komisyonları (SABK'lar) tarafından yönetilmektedir. Geçici olarak ilave SABK'lar da kurulmuştur. Parlamento seçimlerinde ülke dışında oy kullanılmamaktadır.

Tüm seçim komisyonları daimî organlardır. MSK, SBK ve SABK'nın sırasıyla 18, 9 ve 6 üyesi beş yıllık bir dönem için seçilir/atanır. MSK'nın tüm üyeleri Parlamento (Milli Meclis) tarafından seçilmektedir. MSK, SBK'ların üyelerini atamakta, onlar da ilgili SABK'ların üyelerini atamaktadır. Tüm seçim komisyonlarında parlamento çoğunluğunu, parlamento azınlığını ve bağımsız aday olarak seçilen parlamenterleri temsil eden üyeler için üç eşit kontenjan ayrılmıştır. Seçim komisyonlarının başkanları parlamenter çoğunluğu temsil ederken, ikişer sekreter parlamenter azınlığı ve bağımsız aday olarak seçilen parlamenterleri temsil etmektedir.

MSK, seçim ve referandumların genel olarak hazırlanmasından ve yürütülmesinden sorumludur ve alt düzey komisyonların faaliyetleri için rehberlik sağlamaktadır. MSK, seçim sürecinin tüm aşamalarında kilit bir rol oynamaktadır. MSK'nın 18 üyesinden 4'ü kadındır.

SBK'lar seçim sürecini yönetir ve kendi bölgelerindeki oylama sonuçlarını tespit eder. SABK'lar seçmen listelerini onaylar ve günceller, oy verme işlemlerini yürütür ve oy verme merkezlerindeki oylama sonuçlarını tespit eder.

Seçmen kaydı pasiftir. Mahkeme kararıyla kanunen ehliyetsiz olduğu bildirilenler hariç, en az 18 yaşında olan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları oy kullanma hakkına sahiptir. Azerbaycan'da en az 5 yıldır daimî olarak ikamet eden vatansız kişiler de oy kullanma hakkına sahiptir. MSK'ya göre seçmen listelerinde seçimlere katılma hakkına sahip 6.421.960 seçmen bulunmaktadır.

Seçimlere katılma hakkına sahip Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Milletvekili olarak seçilme hakkına sahiptir. Çifte vatandaşlığa sahip olan, diğer devletlere karşı yükümlülükleri olan ve daha önce ciddi bir suçtan mahkûm olan, yürütme ve yargı organlarında görev yapan, bilim, eğitim ve görsel sanat alanlarında çalışanlar hariç diğer ücretli meslek gruplarında faaliyet gösterenler, mahkeme kararıyla yasal olarak ehliyetsiz ilan edilen, mahkeme kararıyla özgürlüğünden mahrum bırakılan yerlerde cezalarını çeken kişiler, din adamları parlamento seçimlerinde aday olamazlar.

Siyasi partiler ve siyasi parti koalisyonları, seçmen grubu, aday gösterilebilir veya kişi kendini namzet gösterilebilir. Aday adayı, aday gösterildiği seçim bölgesinden toplanan en az 450 seçmen imzası ile desteklenmelidir. Bir seçmen birden fazla adayı desteklemek için imza verebilir. Bir kişi sadece bir seçim bölgesinde aday olabilir. Bir aday, seçim gününden 10 gün öncesine kadar adaylıktan çekilebilir. Kayıt aşamasının bitimine kadar, erken parlamento seçimleri için 1.052 aday kayıt yaptırmıştır.

Seçim öncesi kampanya süreci, seçimden 23 gün önce başlar ve oy verme işleminin başlamasından 24 saat önce sona erer. Seçim günü ve ondan önceki gün kampanya yapmak yasaktır.

Mevzuat, tüm adaylar için eşit kampanya fırsatları sağlamaktadır. Seçim öncesi kampanya süreci, kayıtlı adaylar, onların yetkili temsilcileri ve vekilleri, kayıtlı adayları aday gösteren partiler veya parti koalisyonları, onların yetkili temsilcileri ve vekilleri tarafından kitle iletişim araçları, halka açık etkinlikler ve basılı, görsel-işitsel ve diğer kampanya materyallerinin dağıtımı yoluyla yürütülebilir. Basılı ve görsel-işitsel kampanya materyalleri, siparişi veren ve bu materyalleri hazırlayan kuruluşlar, dağıtım ve yayın tarihi hakkında bilgi içermelidir.

Mevzuat, ifade özgürlüğünü, medya özgürlüğünü ve bilgiye erişim hakkını güvence altına almaktadır. Medya, tüm adaylar için eşit koşullar sağlamak zorundadır.

Mevzuat, vatandaşlar ve uluslararası gözlemciler tarafından gözlem yapılmasını temin etmektedir. Yerli gözlemciler kendi inisiyatifleriyle veya kayıtlı adayların, siyasi partilerin, siyasi parti koalisyonlarının ve seçim alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin inisiyatifiyle gözlem yapabilirler. Uluslararası gözlemcilerin yanı sıra ülke topraklarının tamamında gözlem yapmak için başvuran yerli gözlemciler MSK tarafından akredite edilir. SBK'lar, kendi bölgelerindeki oy verme merkezlerinde gözlem yapmak isteyen yerli gözlemcileri akredite eder.

TÜRKPA Misyonu, gözlem programı kapsamında Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Seçim Komisyonu Başkanı Sayın Mezahir Penahov ve Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakan Yardımcısı Sayın Samir Şerifov ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sırasında Misyon, erken parlamento seçimleri hazırlıkları hakkında bilgilendirilmiştir.

Seçim günü Misyon, Bakü, Şamahı ve Kobustan'daki oy verme merkezlerini ziyaret etmiştir. Misyon üyeleri sandıkların açılmasından oyların sayılmasına kadar oy verme sürecinin tüm aşamalarını gözlemlemiştir. Misyon, seçimin yürütülmesini takip etmiş, sahada seçmenler, yerel gözlemciler ve sandık görevlileri ile görüşmüştür.

Oy verme merkezleri 08:00'den 19:00'a kadar açık kalmıştır. Seçim günü huzurlu ve düzen içinde geçmiştir. Misyon, gözlemlediği oy verme merkezlerindeki genel oy verme sürecini olumlu değerlendirmiş, şeffaf ve iyi organize edildiğini kaydetmiştir. Misyon, gözlemlenen oy verme merkezlerinde yüksek düzeyde şeffaflığın sağlanmasına katkıda bulunan yerel gözlemcilerin varlığına dikkat çekmektedir. MSK tarafından paylaşılan ön verilere göre seçimlere katılım oranı yaklaşık %37,27'dir.

Misyon, seçim idaresi organlarının iyi kaynaklara sahip olduğunu ve seçim hazırlıklarını etkin bir şekilde yürüttüğünü not etmiştir. Misyon, MSK'nın seçim sürecine katılanların eğitimi ve süreçle ilgili kamu bilincinin artırılması konusundaki çalışmalarını takdir etmektedir.

Misyon, engelli seçmenlerin katılımını kolaylaştırmak ve seçim haklarını güvence altına almak amacıyla oy verme merkezlerinin Braille alfabesi şablonlarıyla ve engelsiz erişim rampalarıyla donatılmasını, destek alarak oy verme, seçim merkezlerinde oy kullanamayacaklar için mobil oy sandıkları da dahil olmak üzere alınan tedbirleri olumlu değerlendirmiştir.

Misyon, Azerbaycan'daki seçimlerin uluslararası gözlemi için sağlanan yasal ve lojistik koşulları takdirle karşılamıştır.

Misyon, faaliyetlerinde TÜRKPA Seçim Gözlem Yönetmeliği ve ilgili uluslararası belgelere uygun olarak objektiflik, adalet, şeffaflık ve tarafsızlık ilkelerini takip etmiştir.

Misyon, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde 1 Eylül 2024 tarihinde yapılan erken parlamento seçimlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ulusal mevzuatına ve uluslararası seçim standartlarına uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varmıştır.